

13. Освітня галузь «Фізична культура»: поради, документи, досвід роботи. URL: <https://imzo.gov.ua/osvitnia-haluz-fizychna-kul-turaporady-dokumentydosvid-roboty>.

14. Telegram-канал з оперативною інформацією про освітні та інші події для вчителів. URL: <https://bit.ly/3QjdCni>.

15. Відео всеукраїнських семінарів та вебінарів марафону освітніх практик для вчителів і фахівців фізичної культури. URL: <https://bit.ly/3REvPwy>.

16. Діджитал-фізкультура для учнів за участю зірок спорту. URL: <http://surl.li/crjy>.

Пономаренко О.М.,
методист науково-методичного центру
виховної роботи та культури здоров'я
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ КУРСІВ, ПРЕДМЕТІВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2024/2025 Н.Р.

Однією із найбільших цінностей кожної цивілізованої спільноти є діти й молодь та їхнє належне виховання. Ми нині живемо в період серйозних викликів, що загрожують національній безпеці та майбутньому нашої держави внаслідок нехтування фундаментальними законами природи, суспільного життя й суспільної діяльності. Аналіз сучасної соціокультурної ситуації в Україні засвідчує, що однією з помітних і негативних рис українського суспільства є глибока духовно-моральна криза, моральний релятивізм, наслідками яких стає корупція, криза інституту сім'ї, алкоголізм, злочинність, наркоманія, СНІД, ігроманія, тютюнопаління, лихослів'я тощо [4; 26]. Ці вияви аморальності притаманні молоді України, про що свідчать численні випадки підліткової жорстокості та залучення підлітків до суїцидальних груп. Указане зумовлює необхідність надання першочергової уваги духовно-моральному вихованню, зокрема шляхом подальшого

впровадження й удосконалення викладання відповідних предметів та організації духовно-морального виховання дітей, підлітків і молоді.

Щоб сформувавши в учнів відповідні духовно-моральні якості у напрямку їхньої соціалізації та здоров'язабезпечення, патріотичну та громадянську свідомість, ціннісні орієнтири, які ведуть людину шляхом пізнання істини, добра, краси, необхідно вивчати предмети духовно-морального спрямування.

Духовно-моральне виховання ґрунтується на положеннях Конституції України, Законів «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», Концепції позашкільної освіти та виховання, Національної доктрини розвитку освіти «України в ХХІ столітті», Державної національної програми «Освіта України ХХІ століття», наказу МОН від 06.06.2022 №527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 №641» [2; 5].

Актуальність вивчення цих предметів обумовлена не тільки істотними змінами в ціннісних орієнтирах українського суспільства, що спостерігаються нині, а й загальним зростанням ролі моралі в житті людства в інформаційному суспільстві часів глобалізації.

Предмети, курси духовно-морального спрямування формують базис духовного розвитку вихованців і включені до внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладів загальної середньої освіти. Становлення особистості значною мірою залежить від духовно-морального виховання, визначаючи рівень могутності та безпеки незалежної України, духовно-моральний та інтелектуальний стан громадянського суспільства. Усе це сприятиме сталому моральному та інтелектуальному розвитку громадянського суспільства, що у свою чергу визначає рівень могутності та безпеки держави [13; 27].

Європейським Центром ім. Вергеланда спільно із Радою Європи розроблено посібник «Дороговкази. Політика і практика вивчення релігій і нерелігійних світоглядів в інтеркультурній освіті», мета якого – допомогти розробникам освітньої політики, освітнім закладам, а також іншим учасниками освітнього процесу втілити Рекомендації СМ/Rec(2008)12 Комітету Міністрів країн-членів Ради Європи з релігій і нерелігійних переконань у інтеркультурній освіті в житті в конкретних державних, регіональних та місцевих контекстах [26].

У 2024/2025 навчальному році здійснюватиметься духовно-моральне виховання учнів у початковій школі в контексті реалізації реформи Нової української школи, практикуватиметься інтеграція курсів духовно-морального спрямування з іншими предметами, а також у процесі реалізації виховної роботи, годин групового спілкування тощо. Зазначеній інтеграції цілком сприяє використання програми «Нова українська школа» [23; 24].

Зараз можна користуватися навчальними програми «Основи християнської етики» і «Біблійна історія та християнська етика», рекомендованими вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України» (протокол засідання вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України» №7 від 16 червня 2021 р.) та вченою радою Національного університету «Острозька академія» (протокол засідання вченої ради Національного університету «Острозька академія» №13 від 24 червня 2021 р.) для використання у закладах загальної середньої освіти.

Згідно з таблицею 13 Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти II ступеня (наказ МОН від 20.04.2018 №405) у 6 класах може вивчатись предмет «Етика» або курси духовно-морального спрямування. Тобто предмет «Основи християнської етики» може вивчатись за рахунок інваріантної складової. У початковій школі, а також у 7-11 класах курси духовно-морального спрямування можуть вивчатись за рахунок варіативної складової.

Відповідно до Стратегії національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 р. №286, духовно-моральне виховання є однією з основних складових національно-патріотичного виховання; формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу. Розвиток духовності й моральності в суспільстві визначаються як одна з актуальних потреб у сфері національно-патріотичного виховання [27].

Введені з ініціативи Міністерства освіти і науки України до навчальних планів закладів загальної середньої освіти світські курси духовно-морального спрямування («Школа подружнього життя», «Етика», «Основи християнської етики» для учнів 1-11 класів, «Біблійна історія і християнська етика», «Християнська етика в українській культурі» тощо) є важливим ресурсом навчання й виховання активних і добропорядних громадян незалежної України. Викладання курсів

«Основи християнської етики», «Основи релігійної етики» тощо може здійснюватися у 1-11 класах за рахунок годин варіативної складової за згодою батьків та за наявності підготовлених педагогічних кадрів і відповідної навчально-методичної бази. Сьогодні ми говоримо про формування за допомогою такого роду курсів, предметів у системі освіти області наскрізної програми громадянського, духовно-морального виховання учнівської молоді.

Для проведення факультативних занять із зазначених предметів необхідно 8 дітей з міської місцевості, 4 – із сільської. Оцінки учням на факультативних заняттях не ставляться. Заклад освіти обирає на свій розсуд будь-який варіант програми [1].

Зазначені предмети, курси є дисциплінами світоглядного, культурного та освітньо-виховного спрямування. Вони не включають релігійних обрядів, не ставлять за мету залучення до певної конфесії, не є вченням віри. Зміст курсів духовно-морального спрямування не передбачає нав'язування вчителем дітям власних поглядів у ставленні до тих чи інших конфесій, примусу дітей до молитви під час уроків, відвідування церковних служб тощо. Викладання предметів передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних та світоглядних переконань інших людей; здатності до співжиття в полікультурному та поліконфесійному українському суспільстві. Учителю необхідно обговорювати з учнями повсякденні правдиві новини, учити критично мислити, надавати можливість ділитися своїм ставленням до подій, що відбуваються в Україні, та звертати увагу на особливу роль волонтерства.

Необхідно враховувати ситуацію, коли не всі діти відвідують зазначені курси. У такому випадку ці заняття повинні бути в розкладі першим або останнім уроком. Предмети духовно-морального спрямування слід викладати в тісній співпраці з батьками, інформувати батьківську громадськість про особливості християнської етики, давати їм можливість відвідувати уроки і позакласні заходи. Доречно враховувати при викладанні міжпредметні та міжгалузеві зв'язки. Зважаючи на актуальність педагогіки партнерства в сучасній шкільній реформі, доцільним є проведення в рамках духовно-морального виховання учнів годин спілкування за участю учнів, їхніх батьків, педагогів та із залученням психологів [1].

Окремі види діяльності можуть бути рекомендовані як творче домашнє завдання або позаурочна активність. Темами для таких годин могли би бути:

- у початковій школі: сімейні цінності, розвиток здібностей і талантів учнів;

- в основній школі: моральні цінності (любов, милосердя, доброта, співчуття, відповідальність тощо) та їхнє практичне застосування в щоденному житті людини;

- у старшій школі: вибір професії, християнський підхід до праці, співпраці, конкуренції, моральні цінності та створення сім'ї.

Цей перелік видів діяльності є орієнтовним. Учителі можуть обирати види навчальної діяльності з тих, що запропоновані в програмі, додавати нові або свої рекомендовані види роботи щодо потреб здобувачів освіти й особливостей організації освітнього процесу. Під час викладання курсу можна впроваджувати практичні роботи й дослідження, вправи інтерактивні й спостереження, передбачати роботу з різними джерелами інформації [3]. Необхідно впроваджувати основні методи щодо навчання в НУШ та базуватися на власному досвіді здобувача освіти й членів їхніх родин.

Доцільно впроваджувати інтегровані заняття з курсів духовно-морального спрямування, трудового навчання, предметів художньо-естетичного циклу, які б включали, наприклад, виготовлення подарунків, писанок, вітальних листівок напередодні великих релігійних свят (свята Миколая, Різдва Христового, Великодня). Учням старших класів можна запропонувати розробляти соціальні проекти, наприклад: «Я – волонтер», «Зробимо місто (село) екологічно чистим», «Великодній кошик для всіх» та ін. Реалізація таких проектів потребує більше часу, тому для цього найкраще вибрати період канікул, час свят, які відзначаються на державному рівні (Різдво Христове, Воскресіння Господнє тощо).

Реалізація запропонованих ідей сприятиме вихованню здобувачів освіти як високоморальних громадян і патріотів України задля забезпечення успішного розвитку й процвітання нашої держави.

Під час викладання курсів, предметів духовного спрямування дітей та молоді в освітніх закладах області рекомендується провести Тиждень духовності. Це тиждень щодо підвищення якості духовно-моральних цінностей учнів у закладах області. Упродовж тижня необхідно організувати й провести низку орієнтовних заходів, завдяки яким його

учасники покликані стати шкільною родиною й учитися взаємодопомозі та взаємній співпраці, проявляти милосердя й співчутливість до тих, хто цього потребує, вчитися виявляти поважне ставлення до батьків, учителів, людей старшого та похилого віку. Тиждень духовності варто провести із застосуванням сучасних інноваційних педагогічних, виховних, психологічних методик. Через створену атмосферу психологічного благополуччя, емоційного комфорту для кожного члена колективу стимулювати креативну діяльність, формувати почуття впевненості, підвищувати самооцінку, отримувати моральне задоволення від зроблених учнями, учителями корисних справ.

Мета Тижня духовності:

- удосконалювати вміння застосовувати духовний потенціал для формування християнського середовища під час освітнього процесу; знаходити свіжі ідеї, оригінальні вирішення повсякденних проблем;
- створити духовну атмосферу, емоційний комфорт для кожного учасника учнівського, вчительського, батьківського колективу;
- скореговувати почуття впевненості та вміння отримувати задоволення від виконання універсального морального закону.

У Концепції Нової української школи складовою є виховний процес, зорієнтований на загальнолюдські цінності. Переживаючи війну, природні катастрофи, політичні потрясіння чи інші події в Україні, необхідно орієнтувати на правильне сприйняття учнями цих ситуацій та застосування моральних переконань, які поступово формують систему цінностей наших учнів. Необхідно впроваджувати в ЗЗСО рекомендовані МОНУ тренінгові програми з розвитку сімейних цінностей [2], усвідомлювати цінності життя та здоров'я. Радимо використовувати досвід кращих учителів області, переможців обласного етапу Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Вихователь, вчитель року – 2024» у номінації «Предмети духовно-морального спрямування».

Вкрай важливо зберігати власну ідентичність, розвивати мережу шкільних музеїв, кабінетів українознавства, «Світлиць духовного сходження молоді», перетворювати їх на центри виховної роботи у школі та історико-краєзнавчі комплекси, використовувати як важливий засіб збереження української ідентичності [17].

У травні пропонується провести День Біблії, метою якого є морально-духовне зростання юного покоління [4]. Це день вшанування Книги книг. У рамках Дня Біблії варто відзначати учасників, призерів та переможців Всеукраїнських конкурсів «Знавці Біблії» та «Юні знавці

Біблії». Основними завданнями конкурсів є соціальне становлення учнів України як свідомих громадян суспільства та держави на засадах біблійних цінностей; упровадження досвіду вчителів закладів загальної середньої освіти, які ефективно використовують сучасні форми і методи виховної роботи, інноваційні технології; зміцнення психологічних та емоційних стосунків між учителем, учнями та батьками; виховання глибокої поваги до Біблії, любові до своєї держави.

Для налагодження кращої взаємодії з батьками педагог може скористатися програмою та методичними рекомендаціями «Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно» наскрізного інтегрованого курсу «Культура добросусідства» [15].

Відповідно до українського законодавства викладання зазначених курсів у закладах загальної середньої освіти є можливим лише за умови письмової згоди батьків, наявності підготовленого вчителя, який має педагогічну освіту та документ про проходження відповідної курсової підготовки.

Міністерством освіти і науки України затверджено Типову освітню програму для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти [16].

Ці програми та навчально-методичне забезпечення до них розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України [2] й офіційному вебсайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» [1].

У Типовій освітній програмі для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, розробленій на підставі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. №898, курси морального спрямування віднесені до освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна». Там для 5-7 класів, окрім інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут», пропонуються курси на вибір учнів: «Етика», «Культура добросусідства» [15] та інші курси морального спрямування.

Для належного виховання високоморальних громадян української держави пропонується навчальна програма для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти «Духовність і мораль в житті людини і суспільства». Вона спрямована на реалізацію ідей Концепції Нової української школи і визначає орієнтовну послідовність досягнення зафіксованих у Державному стандарті базової середньої освіти обов'язкових, загальних і конкретних освітніх результатів (постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. №898), а також має на меті

виконання Закону України «Про освіту» (2017) і Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020) [7; 8; 23].

Основним засобом в освітньому процесі навчального предмета «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» є навчальний посібник

Відповідно до модельної навчальної програми «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти (автори Жуковський В.М., Сіданіч І.Л., Грищук Д.Г., Губеня І.І., Лахман Н.М.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України, створені навчальні посібники [17; 18]:

- «Духовні і моральні основи в житті людини. 5 клас» (авт. Жуковський В., Сіданіч І., Рогова О., Грищук Д., Губеня І., Лахман Н., Мудрик Л., Черепова І.) (схвалено для використання в освітньому процесі, лист ІМЗО МОН України №21/10-29 від 07.11.2022; зареєстровано в Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за №3.06.04.2022);

- «Духовні і моральні основи в житті суспільства. 6 клас» (авт. Сіданіч І., Рогова О., Сурело Є.) (гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (протокол №3 від 10.05.2023)) [6].

Додаткові ресурси для реалізації змісту предмета (зошити, календарно-тематичне планування, поурочні методичні розробки, презентації до уроків, анімаційні ролики тощо) учитель/вчителька може знайти в Каталозі надання грифів за 2022 р. [7; 9].

Навчальні посібники допомагають здобувачам освіти знайти відповіді на запитання: як виник навколишній світ і як він улаштований, як виникла людина і чим вона керується у повсякденному житті, що означають поняття «духовність», «бездуховність», «мораль», «аморальність», «моральне виховання», «духовно-моральне виховання». Найважливіший матеріал за темою уроку для зручності подається в рубриках «ТОПінформація» [12; 26].

Медіапідтримку забезпечують різноманітні завдання за QR-посиланнями [17].

У програмі «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» пропонується дворічний курс (5-6 класи), який має стати основою для духовних і моральних знань, розвитку учнівських умінь і навичок, а також передбачає широке поєднання формування світогляду і здатності та готовності застосовувати відповідний комплекс знань [6; 9].

«Духовність і мораль в житті людини і суспільства» може викладати педагог, який працює з предметами соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей. За умови проходження відповідного навчання предмет також може викладати класний керівник (учитель-предметник будь-якого фаху).

Відповідно до Типового навчального плану для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом МОН України від 19.02.2021 №235, навчальне навантаження на тиждень для вивчення предмета «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» передбачає 0,5 годин. Тож це може бути 1 година на два тижні або викладання щотижня впродовж одного семестру (рекомендовано саме в першому семестрі, враховуючи адаптаційну спрямованість предмету). Однак рішенням педагогічної ради може бути визначено й більшу кількість годин.

Реалізація програми ґрунтується на ціннісних орієнтирах, прописаних у Державному стандарті базової середньої освіти: здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими; формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля [7].

Рекомендується поряд з вербальними методами й формами роботи застосовувати практично-діяльнісні форми й методи, які допомагають реалізовувати активність учнів: ситуативні завдання, рольові ігри, проектну діяльність, презентації, уявні екскурсії.

До підручника «Духовні і моральні основи в житті людини: навчальний посібник для учнів 5 класів закладів загальної середньої освіти» складений методичний посібник «Духовність і мораль у житті людини і суспільства. Конспекти уроків. 5 клас», який допоможе вчителю методично правильно підготуватися до уроків, урізноманітнити та оптимізувати діяльність здобувачів освіти під час вивчення курсу «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» [9].

До навчального посібника «Духовні і моральні основи в житті людини» для учнів 5 класів закладів загальної середньої освіти» також розроблено зошит для 5 класу.

Методичний посібник для вчителя «Духовні і моральні основи в житті суспільства» для 6 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Сіданіч І., Рогова О., Сурело Є.) покликаний надати методичну й

практичну допомогу вчителям курсів морального спрямування «Етика», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства», духовного виховання «Основи християнської етики» тощо та допоможе вчителю методично правильно підготуватися до уроків, урізноманітнити та оптимізувати діяльність здобувачів освіти під час вивчення курсу «Духовність і мораль в житті суспільства».

Посібник містить критерії оцінювання навчальних досягнень учнів, розробки уроків, методичні рекомендації щодо роботи за підручником: очікувані результати, ключові компетентності, структуровані плани-конспекти уроків для здобувачів освіти 6 класу [6; 14].

У модельній навчальній програмі «Духовність і мораль в житті суспільства» відсутній розподіл навчальних годин за розділами. У межах загальної річної кількості годин учитель може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності. Діяльність учителя з оцінювання учнів за обраною модельною програмою має здійснюватися шляхом поточного й підсумкового оцінювання.

Заповнення журналу здійснюється відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України, зокрема до наказу Міністерства освіти і науки України від 03.06.2008 №496 «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» [14; 28].

Під час викладання курсу «Духовність і мораль у житті суспільства» рекомендуємо застосовувати оцінювання, яке передбачає надання учням підтримки. Поглиблене вивчення предмета має заохочуватися та відзначатися високими оцінками. Не припускається зниження оцінки за незнання матеріалу, що відсутній у модельній навчальній програмі.

Навчальна програма «Духовні і моральні основи здоров'я, безпеки і добробуту» для 7-9 класів закладів загальної середньої освіти (автори Сіданіч І.Л., Рогова О.Г., Грищук Д.Г., Сурело Є.А.) схвалена для використання в освітньому процесі (рішення експертної комісії з етики та предметів морального спрямування від 14 лютого 2024 року, протокол №1) [29]. Курс «Духовні і моральні основи здоров'я, безпеки і добробуту» є дисципліною ціннісно-світоглядного, культурного та освітньо-виховного спрямування і вибудований як фундамент буттєвих цінностей сучасної людини. Він побудований як інтегрований курс,

формує й розвиває етичні цінності особистої поведінки людини і її ставлення до свого здоров'я, інших людей, до безпеки і добробуту сім'ї, громади, Батьківщини. Зміст курсу пропонується як система ефективних засад особистого і суспільного життя [29].

Мета курсу «Духовні і моральні основи здоров'я, безпеки і добробуту» – сформувати в учнів моральні чесноти й цінності, мотивувати до зміцнення духовного здоров'я; сформувати вільну особистість, яка визнає загальнолюдські й національні цінності, керується морально-етичними критеріями та почуттями громадянської відповідальності у власній безпечній поведінці; виховати громадянську свідомість, зорієнтовану на патріотичне почуття належності до власної країни та до її добробуту, спільних історичних, політичних і культурних цінностей.

Модельна програма курсу «Духовні і моральні основи здоров'я, безпеки і добробуту» спрямована на досягнення обов'язкових результатів, визначених Державним стандартом для освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна» за напрямом «Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту» [29].

Методичні посібники і програми курсу дають змогу широко використовувати технології активного навчання учнів (тренінги, дискусії, ділові ігри, кейс-стаді та ін.), а також організувати інтерактивне навчання через дистанційні форми за допомогою онлайн-платформ та різних онлайн-інструментів. Детальніше з усіма матеріалами можна ознайомитися на сайті «Слово вчителю» [26].

Педагогам пропонуємо ознайомитися та використовувати наступні інформаційно-психологічні ресурси:

- посібник «Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості дітей у освітніх навчальних закладах» [23].

Список використаних джерел та літератури

1. Інформаційний сайт Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти». URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/hromadians-ka-ta-istorychna-osvitnia-haluz/>.

2. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України, тренінгові програми з розвитку сімейних цінностей. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayins-koyi->

- [shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku;](https://vseosvita.ua/library/trening-simejni-cinnosti-zanatta-1-542925.html)
<https://vseosvita.ua/library/trening-simejni-cinnosti-zanatta-1-542925.html>.
3. Інформаційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>.
 4. День Біблії. URL: <https://drive.google.com/file/d/1umxEubiiVGjfdKxKLrD0dMfTsoj-ni-/view>.
 5. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua/>.
 6. Духовність і мораль в житті людини і суспільства. 6 клас. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/86383/>.
 7. Державний стандарт початкової освіти, Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/zagalna-serednya-osvita>; https://mon.gov.ua/app/Navchalni_prohramy.
 8. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020). URL: <https://slovovchitelyu.org/author/lahman/duhovnist-i-moral-v-zhitti-lyudini-i-syspilstva/>.
 9. Зміст предмета «Духовність і мораль в житті людини». 5 клас. URL: <https://imzo.gov.ua/bibliote>.
 10. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/01/Dodatok.5.inozemni.movy.20.08.2022.pdf>.
 11. Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. Психологічна допомога педагогам. Інформаційна сторінка. URL: http://ippobuk.cv.ua/?page_id=8745.
 12. Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. Нова українська школа. Інформаційна сторінка. URL: http://ippobuk.cv.ua/?page_id=7783.
 13. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 №988-р). URL: <https://cutt.ly/PXrsKAs>.
 14. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. URL: <https://slovovchitelyu.org/author/lahman/duhovnist-i-moral-v-zhitti-lyudini-i-syspilstva/>.
 15. Культура добросусідства. URL: <https://kdukraïne.com/metodichna-pidtrimka/batkivski-zbori-po-novomu-aktualno-interaktivno-korisno/>.

16. Міністерство освіти і науки України. Навчальні програми для 5-9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

17. Медіапідтримка посібника «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» за QR-посиланнями. URL: <https://dk-books.com/book/212529/>.

18. Методичний посібник «Духовність і мораль у житті людини і суспільства» для 5-6 класів. URL: <https://mandrivets.com/duhovnist-i-moral-v-zhitti-ljudini-i-suspil-stva-konspekti-urokiv-5-klas.html>; <https://slovovchitelyu.org/author/lahman/duhovnist-i-moral-v-zhitti-lyudini-i-sypilstva/>.

19. Модельні програми МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>.

20. Навчально-методична скарбниця НУШ. 5-6 класи. URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1mC99CMln4MEbhW_G4v62ptgK8i0MpJAv/edit#gid=795922471.

21. Наказ МОН «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://imzo.gov.ua/2021/02/22/nakaz-mon-vid-19-02-2021-235-pro-zatverdzhennia-typovoi-osvitn-oi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/>.

22. Наказ МОН «Про надання грифа “Рекомендовано Міністерством освіти і науки України” модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти». URL: <https://imzo.gov.ua/2021/07/14/nakaz-mon-vid-12-07-2021-795-pro-nadannia-hryfa-rekomendovano-ministerstvom-osvity-i-nauky-ukrainy-model-nym-navchal-nym-prohramam-dlia-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/>.

23. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.

24. Підготовка вчителів до розвитку життестійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах / С.О. Богданов, А.М. Гірник, О.В. Залеська, І.В. Іванюк, В.В. Соловійова, В.А. Чернобровкіна, В.М. Чернобровкін. К.: Пульсари, 2017. 208 с.

25. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p#Text>.

26. Посібник «Дороговкази. Політика і практика вивчення релігій і нерелігійних світоглядів в інтеркультурній освіті», «Слово вчителю». URL: <https://www.schools-for-democracy.org/biblioteka/posibnyky-rady-yevrovy-z-prav-liudyny-ta-aktyvnoi-uchasti-dlia-molodi/dorogovkazi>; <https://slovovchitelyu.org/author/lahman/duhovnist-i-moral-v-zhitti-lyudini-i-sypilstva/>.

27. Стратегія національно-патріотичного виховання. Указ Президента України №286. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/>.

28. Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 6.

29. Навчально-методичний комплекс «Духовні і моральні основи здоров'я людини. 7 клас». URL: <https://www.surelo.com.ua/navchalno-metodichnij-kompleks-dukhovni-i-moralni-osnovi-zdorovya-lyudini-7-klas>.

Венгринюк О.В.,
старший викладач кафедри педагогіки,
психології та теорії управління освітою
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2024/2025 Н.Р.

У 2024/2025 н.р. продовжується впровадження Державного стандарту базової середньої освіти (далі – ДСБО), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 №898, у якому окреслено мету, вимоги до результатів навчання здобувачів освіти на кожному циклі навчання в межах освітньої галузі, зокрема мистецької освітньої галузі, та нових модельних навчальних програм з навчальних предметів та інтегрованих курсів. Документи розміщені на офіційному